Musiken i framtiden. Imjägg vid Volantes kulturkonferens i Sthlm 31 jan 2011
Av Owe Ronström

Vems musik
1. Fakta är bitar av vetande som kan samlas i arkiv, i encyklopedier, köpas och säljas.
Kunskap måste göras, kunskap uppstår när fakta hanteras, omskapas, nyskapas av människor. Att kunskapa är ett bra verb, nåt man gör, en process.

Musik kan leda tanken till nåt som kan samlas, köpas, säljas, som toner. Men musik är nåt som uppstår när toner hanteras, en process med många aktörer. Att musika låter lite konstigt, men det är ett bra verb som föreslagits av Lasse Lilliestam, professor i musikvetenskap i Göteborg, som motsvarighet till to musick, musicking, en term som kan rymma alla slags beteenden kring musik. Ett processuellt begrepp som sätter fokus på aktivitet, inte på objekt eller produkt.

Varför är det ett bra ord. Jo, för att när vi bara har musik måste vi använda andra verb före, skapa, spela sprida, lyssna på musik. Det delar upp beteendet kring musik. Vi har nytta av att se det som en enda omfattande process – att musika – som inte börjar med att dela upp det i producenter, distributörer och konsumenter, eller på nåt annat sätt. Hela den idén behöver tänkas om.

Mitt första svar på frågan vems musik handlar alltså om hur vi pratar. En nödvändig utvidgning som måste komma är i riktningen mot ”att musika”, av två skäl, därför att det bättre beskriver vad som pågår, och därför att det tvingar oss att tänka i andra banor, inte minst kulturpolitiskt. Svaren på frågan vems musik måste börja med att inkludera alla slags beteenden kring musik. En poäng är att ett sånt här begrepp bättre skulle beskriva det som har skett under min tid i musikens värld, att så många gör allt ihop, hela skalan från det vi tidigare delade på som produktion, distribution och konsumtion. Lyssnande är idag det mest utbredda sättet att musika, och det är en mycket aktiv skapande process. Men viktigare ändå för det som komma skall är att så många fler ”musikar” på så många fler sätt samtidigt.

2. Mycket mer till väldigt många fler. Det finns mer musik när alla tider och platser bemängs med varann som Anthony Giddens beskrivit en av globaliseringens effekter. Globalisering har minst två sammanhängande sidor, en är maninstreaming, nåt som liknar a cultural grey out som det hette för 50-60 år sen. Den andra är en ökande mångfald, som kommer av lokalisering, dvs att nya globalt spridda uttryck eller kulturformer blir lokala, de slår rot som man säger, förändras, utvecklas och blir en del av lokal kultur.

En konsekvens av detta är att svaren på frågan vems musik blir allt mer brännande. Dels handlar det om vem som äger själva produkten förstås, och så om ”intellectual property rights”, allt det som fildelningsdebatten satt ljuset på.

Så handlar det också om effekten av ”branding”. Mycket musik har märkts med varumärken, en slags ägarlappar som dom där små lapparna som man sätter i barnens kläder när de börjar på dagis. På dem står det personers namn, firmors, globala multinationella mediekonglomerat, eller nationer, etniska grupper, platser. När musik sprids via globala motorvägar för att sedan lokaliseras, slå ny rot och stöpas om, kommer det att leda till ägarstrider: Vems musik? Klassiskt exempel är förstås den där sången som turkar, bulgarer, serber, albaner och greker alla påstår egentligen är deras, och bara deras och att alla andra otillbörligt tagit den och förstört den. Och det är alldeles för lätt att luta sig tillbaks och säga att sådant bara kan hända därborta, tex på Balkan där folk alltid tycks bråka om allt möjligt. Men det händer hela tiden, överallt, i ökande takt. När musik blir en del av själva varumärkandet, branding, en process som gäller saker, organisationer, firmor, länder och människor, kollektivt och individuellt, då kommer det att uppstå fler konflikter kring vems musik, vem som ska anses vara rättmätig ägare. Eftersom musik knyts till stil och stil till identitet och identitet blir en

fråga att leva och dö för, så kommer musik att bli än mer hett framöver. Vems musik?

3. Ett tredje svar handlar om distribution och tillgänglighet, en nyckelfråga framöver. I många decennier har kulturpolitik sett distribution som svaret. Distribution av viss musik över hela landet för att skapa likvärdig tillgång tex till konstmusik. För alla överallt. Rikskonserter är en idé längs den tanketråden. Men det är inte det jag menar med distribution här. För att nu en stund tala i gamla välbeprövade termer så är det uppenbart att det finns fler utövare idag än någonsin tidigare, och fler som producerar musik, dessutom fler som konsumerar alltmer musik. Därför kommer ett viktigt svar på ”Vems musik?” att handla om den infrastruktur som kan få ett ökat antal producenter att möta ett ökat antal konsumenter. Vems musik bestäms av vem som kontrollerar infrastrukturen, vilka arenor som finns och hur tillgängliga de är.

Musikande är svårkontrollerat. Men det går att ta kontroll över delar av musikandets infrastruktur. Tillgång till resurser som utbildning, distribution, tex över nätet, och över arenor för levande musik.

Men det som inte ökar lika mycket är arenor för musik. Jo, visst. Det har tillkommit enorma digitala arenor, men samtidigt har arenorna för levande musik snarast minskat. Om det nu finns fler som spelar och många som vill lyssna, så blir det trångt, levande musikarenor blir ett nyckelhål att ta sig in genom, eller en tröskel att komma över. I MMM-projektet såg vi att det framförallt är de mellanstora utrymmena som minskar, det som kallats ”tredje platsen”, mellan hemmet och de stora och mer anonyma arenorna. Föreningslokalerna, bygdegårdarna, festlokalerna, i vad jag brukar kalla ”den nära yttervärlden”. När samtidigt hemmamusikandet ökar, särskilt med datorers hjälp, och det byggs nya stora konsert och operahus får vi en karaktäristisk profil, tilglaset eller äppelskruttet. Brett i toppen och botten, men smalt i mitten. Vi ser det i många sporter, fotboll och hockey tex, och i körlivet. Många hel eller halvprofessionella, många i ”gärdsgårdsligan” men tunt däremellan. Vi ser det också på arenorna, en uttunning i mitten, själva förbindelsen mellan topp och botten hotas. Här krävs kulturpolitiska insatser, definitivt.

4. Till musikandets infrastruktur hör förstås pengar. När idén om samhället som allmänning skrivs om så uppstår problem med finansiering av sånt som vi tidigare sett som tillhörande ”det allmänna”. När viljan att med skattemedel betala kultur minskar så måste andra medel till. Många sneglar på USA och kör med mantrat ”sponsring”. Men så funkar det inte här, uppenbart. Fortsätter vi på den här vägen ökar bristen på resurser. Vad göra? Först ett exempel just från USA

Flöjtisten Meerenai Shim i USA fick slut på intressant nyskriven musik att spela. Att söka stipendier och konstnärsstöd för en beställning skulle ta år. Och så väldigt få får några pengar. Så hon la upp en sida i ”kickstarter” en site just för samla ihop pengar för olika ändamål. På sex veckor hade 130 personer donerat mellan 15 och 250 dollar. Hon fick ihop de 5000 dollar som behövdes med råge och kompositören Daniel Felsenfeld fick en beställning att skriva ett 10 minuters stycke för flöjt, cello och piano.

Överallt i Sverige tänks nu fördelningen av pengar till kultur om i snabb takt. På Gotland har man under en tid försökt få den regionala kulturpolitiken att bli ett instrument för tillväxt, synlighet, uppmärksamhet, att sätta Gotland på kartan, som det heter. Det som inte passar in får klara sig själv. Det tycks som om turistmagneten Medeltidsveckan inte längre passar in i ”magiska Gotland”, nedläggning hotar för att man inte längre får stöd av skattepengar. Vad göra? Jo i förra veckan auktionerades veckan ut, timme för timme till olika spekulanter av stiftelsen Medeltidsveckan. På en halvtimme fick man ihop 200.000 En vanlig timme kostade 1000, en mer specificerad timme 5000. Vikingabyn i Tofta köpte första timmen, eftersom vikingatiden slutade när medeltiden började. På Tradera kan man köpa det som är kvar. Bjud själva!

Kanske är det så vi har det framöver, ett samhälleligt kulturstöd utan stat och kommun, men med

hjälp av lokala och digitala nätverk. Det är också kulturpolitik.